

GÁSPÁR JENŐ NEM TUDJA MEGMAGYARÁZNI¹

A nagyközönség legszélesebb rétegének osztatlan érdeklődése mellett kezdte meg szombat délelőtt a Markó utcai törvényszék épületében a Budapesti Népbíróság Pálosi-tanács² Gáspár Jenőnek, a volt Sajtókamara igazgató-főtitkárának ügyében a tárgyalást. A népügyészség vádiratában Gáspár Jenőt folyamatosan elkövetett háborús bűntettel vádolja, amelyet azzal követett el, hogy a kamara közismert célkitűzéseit magáévá tette, azok keresztülvételében aktív részt vett, az Újságíró Szövetségek Uniójának velencei, bécsi és egyéb kongresszusain Kolosváry-Borcsa Mihály kíséretében megjelent, az ott elhangzottokról színes tudósításokban és rádióelőadásokban számolt be. 1944. december 15-én felmagasztaló előadást tartott Milotay István mellett, s a Donauserben³ kijelentette: „Rendületlenül dolgozik a magyar újságíró az ellenséges gyűrű közepette is.”

Az ügyészség vádirata szerint Gáspár Jenőnek nagy része volt abban, hogy az ország fokozottan belesodródott a háborúba.

A vádirat második része azzal vádolja Gáspár Jenőt, hogy 1944. április 15-én 54 zsidó újságíró névsorát kiadta a politikai rendőrség nyomozó osztályának, aminek következtében közülük harmincötöt elhurcoltak s megöltek. Az elhurcoltak között volt Farkas István is, a Singer és Wolfner könyvkiadó vállalat vezérigazgatója, akinek helyét később Gáspár foglalta el.

A vádirat szerint nagy része volt Gáspárnak abban is, hogy a Kamarának az engedélyezett 6% helyett 3.43% zsidó tagja volt, s olyan ténykedést fejtett ki, amely egyes személyek romlását okozta.

„NEM TAGADOM, HOGY JOBBOLDALI MENTALITÁSÚ VOLTAM”

A vádirat felolvasása után Gáspár Jenő emelt hangon jelenti ki, hogy nem érzi bűnösnek magát. A további kérdések során előadja, hogy havi jövedelme a Kamaránál 1800 pengő volt, az *Uj Idők*-nél havi 5000 pengő. Az elnök kérdéseire beszámolt arról, hogyan választották meg a Sajtókamara főtitkárává. 1941 januárjában életfogytiglan kinevezték igazgatófőtitkárrá. Ismételten azt állította, hogy hatásköre

¹ Forrás: Gáspár Jenő nem tudja megmagyarázni a Népbíróság előtt: miért adta ki a zsidó hírlapírókat a nyilasoknak. *Magyar Nemzet*, 1945. május 13. 8. Közreadja Markója Csilla (ELKH BTK MI), Bardoly István.

² Dr. Pálosi Béla tanácsvezető bíró.

³ Bécsi székhellyel működő, magyar nyelvű adást is sugárzó német nemzetiszocialista rádióállomás.

csupán irodai és adminisztratív ügyek elintézésére terjedt ki. A *Magyar Sajtó* című lapra vonatkozóan azt állította, hogy az minden politikától mentes szakközlöny volt, az újságírókat tájékoztatta a kamarai eseményekről.

A bíróság elnöke elrendelte egyes cikkek felolvasását, amelyeket Gáspár írt a *Magyar Sajtó*-ban. *Ezek a cikkek mind a letűnt rendszer nagyjait dicsőítették.* Gáspár Jenő az elnök kérdésére kijelentette, hogy a cikkek felelősségét vállalja. Majd a következőket mondotta: - *Nem tagadom, hogy jobboldali érzelmű és jobboldali mentalitású voltam.*

NYILATKOZAT A „DONAUSENDER”-NEK

Az elnök és a vádat képviselő ügyész közösen megállapították, hogy Gáspár a „Magyar Sajtó” cikkeiért csak sajtójogilag felelős, mert az inkriminált részeket csak másolta.

Múlt év április 15-én - mondja az elnök - Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár a sajtóügyek kormánybiztosa lett, Gáspár a „Magyar Sajtó”-ban dicséző cikket írt, amely azt bizonyítja, hogy *azonosította magát az akkori eseményekkel.*

- Mit nyilatkozott a II. bécsi kongresszus után a Donausendernek?

- Csupán annyit, hogy örülök a magyar kiküldöttek szereplésének.

Az egyik bíró megkérdezte, hogy miért nem mondott le állásáról?

Nem akartam az újságírókat otthagyni, akik életfogytiglan választottak meg posztomra. A kamara vezetősége elmenekült, vagy elvitték.

Az egyik bíró megkérdezte tőle, hogyha az oroszok elől menekült újságírókat meg akarta menteni, miért nem tett valamit a kizárt újságírókért, akik éppen olyan tagjai voltak a kamarának, mint az általa említettek?

- Sajnos, ez nem rajtam múltott. Csak a törvénynek tettem eleget. Őszintén sajnáltam ezt.

- Ugyanakkor nem sajnálta az *Uj Idők*-től havonta ötezret és a kamarától pedig havonta ezerhatszázat felvenni?

- Ön szélsőjobboldali gondolkodású? - kérdezte az elnök.

- Nem - válaszolta Gáspár. - Legfeljebb jobboldali voltam.

- A vádlott látta, mit tettek három éven át a kamarában a zsidó újságírókkal? - kérdezte az elnök.

- Székely vagyok és mivel megválasztottak, nem futok meg gyáván a helyemről. Ott maradtam, mert sokkal szélsőségesebbek kerültek volna helyemre.

A ZSIDÓ TAGOK ARÁNYSZÁMA

Az elnök megkérdi, hogy az 1939:IV. törvénycikk meghozatalánál mennyi volt a zsidó tagok száma. A rendelkezés szerint ez 6 és 3% volt. Ugyanakkor a vádlott a *Függetlenség* munkatársai előtt kijelentette, hogy *a zsidó tagok száma 3.65%.* Hogy történhetett ez meg?

- Telefonon hívtak fel a szerkesztőségből. Az újságíróknak az összes szakosztá-

lyokban kialakult arányszámot adtam meg. Ugyanis a második zsidótörvény értelmében a kiadói részbe legfeljebb a zsidó lapok felelős kiadói kerülhettek. Így az I. osztályba 6 és fél%, a második osztályba 5.95%, a III. osztályba pedig 6.4% került. Mindezeknek az összevonása adta a 3.65%-ot.

A tárgyalás további folyamán Gáspár egyre idegesebben viselkedik. A tárgyalás kezdetén magára erőszakolt nyugalma fokozatosan hagyja el. Mikor felteszi az elnök a kérdést, hogy számoljon be részletesen a zsidó újságírók listájának kiadásáról, először nemlétező nyakkendőjét keresi a gallérja alatt, majd már kevésbé érces hangon jelenti ki: - *Én a magyar állam érdekeit szolgáltam.*

Dadogva adja elő, hogy április 25-én megjelent a Sajtókamarában egy detektív, aki tőle a zsidónak minősülő újságírók névjegyzékét kérte.

- Nem tudtam, hogy a listára miért van szükség, fogalmam sem volt arról, hogy ezeket az újságírókat később esetleg bántalmazás érheti zsidó származásuk miatt, - jelenti ki a közönség derűje közepette.

Elmondja, hogy telefonon utasítást kért Dulin Elektől, a Sajtótanács elnökétől, akinél akkor épp ott tartózkodott Kolosváry-Borcsa Mihály is. Telefonutasításra adatta ki a listát.

Mikor az elnök megkérdezi, hogy vannak-e tanúi erre, Gáspár azt válaszolja: tanú nincs.

Az elnök csodálkozva állapítja meg, hogy a védelem ennek a telefonbeszélgetésnek bizonyítására hat tanú előállítását kérte.

- Tudott ön arról, hogy a listán szerepel Farkas István is? - kérdezi az elnök.

Gáspár rövid habozás után kijelenti, hogy *tudott róla.*

Az elnök ezután felszólítja, hogy mondja el, miként került az *Uj Idők* irodalmi intézetnél Farkas István helyére.

- Mint a Petőfi Társaság főtíkára - kezdi Gáspár - ismertem Farkas Istvánt, a Singer és Wolfner cég vezérigazgatóját. Farkassal az idők folyamán baráti viszonyba kerültem. Farkas maga ajánlotta fel az állást. Mikor Kolosváry-Borcsát a sajtóügyek kormánybiztosává nevezték ki, elárulta nekem, hogy engem szemelt ki az intézet vezetésére. *Lyka Károly, Benedek Marcell* és többen lemondtak s én lettem az *Uj Idők* szerkesztője, valamint a *Magyar Lányok, Én Ujságom, Otthon* szellemi irányítója.

- *Egyszóval elfoglalta jóbarátja helyét, miután őt kiadta a politikai rendőrségnek* - hangzott el a vád az elnöki asztaltól.

- Mikor Farkas megkapta a behívót - mondja Gáspár - telefonáltam Baky államtitkárnak érdekében s megkértem Kolosváry-Borcsát is, hogy szóljon Endre Lászlónak... A közbenjárásért csak dorgálást kaptam, eredménye nem lett semmi.

Az elnök azt kérdezi, milyen következmény lett volna annak, ha egyáltalán nem adja ki Gáspár a listát. Erre a vádlott nem tud semmit sem felelni. Állandóan azt hangoztatja egyre sápadtabban, hogy nem tudta mi lesz a zsidó újságírók sorsa...

A tanácselnök ezután szünetet rendel el, majd a délutáni órákban a tanúk kihallgatására kerül sor.

Gáspár Jenőt tíz évi börtönre ítélte a népbíróság. „Harmincöt újságíró haláláért nem mondták ki bűnösnek a Gáspár Jenő azért, mert amikor a listát kiadta a politikai rendőrségnek, még nem tudhatta, hogy a zsidó újságírókat deportálják és meggyilkolják.” A vádat Dr. Fenesi Ferenc, a védelmet Dr. Markovits Jenő képviselte. Gáspár Jenő és védője fellebbezett.⁴ Gáspár büntetését a Népbíróságok Országos Tanácsa súlyosbította s börtönbüntetését fegyházbüntetésre változtatta.⁵

⁴ *Magyar Nemzet*, 1945. május 23. 1.

⁵ *Népszava*, 1945. június 29. 6. – Ld. még: Molnár Judit: Mozaikok Farkas István utolsó éveiből. *Kihűlt világ. Farkas István (1887–1944) művészete*. Szerk. Kolozsváry Marianna. Budapest, 2019. 256–269.